

Álkreditek – áldiplomák?

A hazai felsőoktatási felnőttképzés lényegében háromnegyed évszázada súlyos ellentmondásokkal küzd. A felnőttképzésben azóta adnak ki diplomákat lényegesen alacsonyabb követelményekkel, mint nappali tagozaton. És ezen sem a rendszerváltás, sem az azóta kiadott három felsőoktatási törvény nem változtatott semmit.

Azt, hogy a felsőoktatásban mi minősül felnőttképzésnek, legjobban a felnőttképzésről szóló 2001. évi CI. törvény időközben¹ elhagyott 3. §-ának (3) bekezdése határozta meg, miszerint „felnőttképzési tevékenységnek minősül a felsőoktatási intézményben, felnőtt hallgató részére nyújtott, az Ftv. alapján állami támogatásban nem részesülő, az Ftv. hatálya alá tartozó képzés”. Nyilván annyi kiegészítéssel, hogy az államilag finanszírozott is annak minősül.²

A felsőoktatási programok közül felnőttképzésnek a következőket szokták tekinteni:

- első diplomás képzés részidős formában: esti, levelező képzés, távoktatás;
- újabb diplomás, döntően részidős képzés;
- kiegészítő alapképzés;
- felsőfokú szakképzés felnőttek számára, esti, levelező, távoktatásos formában (Veres, é. n.).

Lényegében tehát a részidős felsőfokú képzéseket tekintik felnőttképzésnek a felsőoktatásban.

Nemzetközi és hazai tendenciák

A felsőoktatási részidős képzésben részt vevők arányát nemzetközi összehasonlításban az OECD *Education at a Glance* kiadványának adatai alapján tudjuk vizsgálni.

Az adatok arról tanúskodnak, hogy a hazai részidős felsőoktatási részvételi arányokat tekintve a 2000-es évek legelején a fejlett országok között igen kedvező volt a helyzetünk. 2005-ben a svédek mögött másodikak voltunk, s bár azóta lejjebb csúsztunk, 2009-ben még mindig a hatodikak helyen álltunk, az időközben első helyezett Lengyelország, Svédország, Finnország, Új-Zéland és Szlovákia mögött.

1. táblázat. Part-time részvételi arány a „Tertiary-type A and advanced research” programokban az OECD-országokban

	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Lengyelország	46,2	43,3	42,3	40,7	39,4	44,5	46,7	46,5	55,3
Svédország	46,2	47,2	48,8	48,6	49,5	50,8	52,0	52,1	52,6
Finnország		41,2	43,0	43,2	43,8	42,9	44,4	45,1	43,8
Új-Zéland	30,9	29,1	43,9	49,2	40,2	40,0	39,9	39,8	40,5
Szlovákia	29,6	32,3	31,8	34,9	36,3	38,1	39,7	39,3	37,9
Magyarország	44,1	45,1	47,2	47,6	47,1	46,1	43,2	39,6	37,0
USA	37,0	24,8	35,8	35,6	35,2	34,9	34,9	33,1	34,5

	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Norvégia	27,7	33,3	32,7	28,3	27,8	27,1	26,8	29,0	30,6
Ausztrália	39,0	34,5	33,0	32,5	31,9	31,7	31,0	30,5	29,5
Spanyolország	9,2	9,9	10,5	11,4	11,0	11,8	11,9	12,2	28,7
Szlovénia						23,8	23,3	24,2	25,1
Egy. Királyság	23,7	27,1	26,2	28,8	28,5	28,3	28,0	24,9	25,1
Izland	20,6	23,7	26,1	24,9	23,5	21,3	23,9	24,2	24,5
Izrael	19,6	18,3	18,6	17,7	17,7		18,0	18,4	18,4
Kanada	31,7			29,9	25,2	25,2	17,3	17,7	18,1
Belgium	4,5	4,4	4,6	6,6	7,8	12,3	12,5	12,6	17,1
Hollandia	18,6	18,7	18,5	18,6	17,8	16,6	15,6	14,9	14,4
Észtország					18,5	11,1	11,5	12,6	14,0
Írország	17,1	15,4	15,8	15,8	15,6	16,6	19,7	12,7	12,5
Svájc	8,0	9,0	9,6	9,7	9,8	9,6	9,8	10,0	10,7
Japán	9,4	9,4	9,5	10,1	10,0	11,3	11,0	9,7	9,3
Dánia				1,6	7,1	7,7	7,5	8,1	9,3
Németország					3,8	4,0	4,1	4,5	4,8
Csehország	7,4	10,9	3,4	4,1	3,9	3,9	3,3	3,2	3,0

Megjegyzés: a hiányzó országokra nincsenek adatok

Forrás: Education at a Glance 2000 és 2011 közötti kötetei

Érdeemes a hazai tendenciákat hosszabb visszatekintéssel megvizsgálni.

A rendszerváltást követően megindult hazai felsőoktatási expanzió nyomán a nappali tagozatos hallgatólétszám az 1990-es évi 76,6 ezer főről 2007-re 242,9 ezer főre nőtt, majd azt követően lényegében stagnált, illetve nagyon enyhén csökkent (2008-ban 242,9 ezer, 2009-ben 242,7 ezer, 2010-ben 240,7 ezer fő volt)³, a 2010-es évtizedet követően, a kormányváltás nyomán pedig alighanem radikálisan csökkenni fog. A részdíjs képzésben részt vevő hallgatók száma még intenzívebben növekedett: az 1990. évi 25,8 ezer főről 2004-re 196 ezer főre emelkedett, majd erősen csökkenni kezdett: 2009-ben 127,6 ezer, 2010-ben 120,6 ezer fő járt⁴ ilyen (esti, levelező, távoktatási) képzésre a hazai felsőoktatásban.

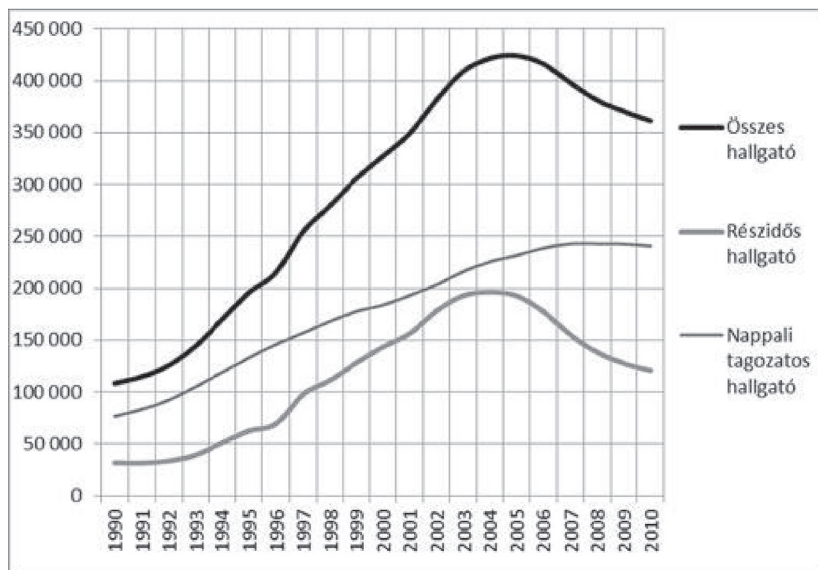
Végül is úgy tűnik, hogy a rendszerváltás utáni hazai felsőoktatási expanzió 2005–2008-ra véget ért, és különösen igaz ez a részdíjs képzésre.

Az adatok tanúsága szerint 2006-ra mind az első diplomáért, mind a diplomával tanuló részdíjs felsőoktatásba törekvők száma lecsökkent, s miközben az első diplomáért tanulók száma 2010-ig nem változott (azaz itt érvényesülni látszik az említett lecsengés), addig a diplomával már rendelkező részdíjs képzésbe törekvők száma – ami 2006-ra megfelelő volt – 2010-re ismét felfejlődött a korábbi szintre.

2. táblázat. A részdíjs képzésre felvettak képzési szintek szerint

	2004	2006	2008	2010
Részdíjs felsőfokú szakképzésre felvett	1019	1216	2077	2198
Részdíjs alapképzésre felvett	31484	21953	22557	22082
Részdíjs osztatlan képzésre felvett			1894	2098
Részdíjs diplomás képzésre felvett	10196	5846		
Részdíjs kiegészítő képzésre felvett	5303	4558	133	
Részdíjs mesterképzésre felvett			5129	10186
Együtt	48002	33573	29896	34466

Forrás: adott évek felvételi adatbázisa

1. ábra. A hallgatólétszám alakulása 1990–2010 között a hazai felsőoktatásban
 Forrás: Statisztikai Tájékoztató Oktatási Évkönyvek

A részidős képzésbe bekapcsolódó hallgatók korstruktúrája is jelentősen átalakult a '90-es évek közepe óta. Miközben 1995-ben 59 százalék, '96-ban 61 százalék volt a kezdő részidős hallgatók közül 25 éves vagy fiatalabb, a 2000-es évek első évtizedének közepén és végén már csak 43–46 százalék (2005-ben 43 százalék, 2009-ben 46 százalék). Az adatok tanúsága szerint tehát 1995 és 2009 között a részidős hallgatók egyre nagyobb aránya lett csakugyan „felnőtt”.

Egy kis történeti kitekintés

A felsőoktatási felnőttképzés korántsem ellentmondásmentes – különösen, ha hazai történelmi fejlődését vesszük szemügyre.

Vörös László megállapítja, hogy „a korai felnőttoktatás célja Angliában az új ipari munkaerő írástudatlanságának és szakmai járatlanságának felszámolása, Amerikában járulékos cél a bevándorlók asszimilálása az új amerikai kultúrkörbe. A célkitűzésekből is nyilvánvaló, hogy a felnőttoktatás alap- és középfokú formáinak terjedésével indult meg az a mozgalom, amely a XIX. század végén eléri az egyetemeket is (Angliában az 1870-es, Németországban – a levelező egyéni tanulás kiépítésével – az 1850-es, az Egyesült Államokban az 1890-es években).” (Vörös, 1987, 69. o.).

Az államszocializmusban a felsőoktatási részidős képzés új értelmet is kap: egyértelműen kádereképzési célokat szolgál. Mint a 128/1951. (VI. 17.) MT rendelet⁵ 2. § írja: „Levelező oktatás bevezetésének az a célja, hogy szocialista építésünk számára a műszaki, gazdasági államigazgatási és kulturális munka területén működő dolgozókból a gyakorlati munkától való elvonásuk nélkül felsőfokú képzettséggel rendelkező kádereket képezzen. A levelező tanfolyamokon elsősorban vezető munkáskaderek képzését kell biztosítani.” És persze a dolgozó parasztságát.⁶

A végrehajtási rendeletek a képzési időt is szabályozzák. A 1400-95/1951. (VII. 18.) KM rendelet (a levelező oktatásnak az egyetemeken és főiskolákon való bevezetéséről szóló 128/1951. (VI. 17.) MT rendelet végrehajtása tárgyában) úgy határozza meg a tanulmányi időt, hogy „2. § (1) A műszaki egyetemek, a közgazdaságtudományi egyetem, valamint az Eötvös Lóránd Tudományegyetem állam- és jogtudományi és bölcsészettudományi karának levelező tanfolyamain résztvevő hallgatók tanulmányi ideje öt év, a pedagógiai főiskolán három év.”⁷ A Tanácsakadémián 2 év, a számviteli főiskolán 4 év. A mezőgazdasági szakemberképzés esetében a mezőgazdasági technikumokban 4 év⁸, a mezőgazdasági akadémiaikon eleinte 2, majd 4 év, a mezőgazdasági műszaki főiskolán 5 és fél év.⁹

Az 1961-es oktatási törvény¹⁰ és végrehajtási rendelete¹¹ új szabályozást hoz.¹² Ez a törvény már nem ír nyíltan káderekről. A 24. § (1) fogalmazása szerint „A tanköteles koron túllevő dolgozók munkájuk mellett a felnőttek oktatásának sajátos követelményeihez igazodó esti vagy levelező oktatás keretében végezhetik el az általános iskolát, továbbá középfokú, illetőleg felsőfokú képesítést szerezhetnek.” Természetesen ez a jogszabály is, mint a korábbi, leszögezi, hogy „Az esti és levelező oktatás résztvevői az előírt vizsgák sikeres letétele után az intézmények nappali tagozatán szerzett képesítéssel azonos értékű képesítést szereznek.” (24. § [3]). Ehhez még az 1962. évi 22. (a felsőoktatási intézményekről szóló) törvényerejű rendelet hozzáfűzi, hogy „A felsőoktatási intézményben az oktató-nevelőmunka nappali, esti és levelező tagozaton folyhat. A képzés időtartamát a felsőoktatási intézmények nappali tagozatán a Minisztertanács, esti és levelező tagozatán a felügyeletet gyakorló miniszter állapítja meg.” (10. § [1]). A törvényerejű rendelet melléklete felsorolja a felsőoktatási intézményeket és a nappali tagozatos képzések (pontosabban a karok képzési) időtartamát.

A 1973-as oktatásfejlesztési törvényerejű rendeletben¹³ a '62-es törvény 21. § (1) bekezdését némileg átfogalmazták: „A tanköteles koron túllevők a felnőttek oktatásának sajátos követelményeihez igazodó esti vagy levelező oktatás keretében végezhetik el az általános iskolát, továbbá középfokú, illetőleg felsőfokú képesítést szerezhetnek. Az általános iskolai, a gimnáziumi, valamint a külön jogszabályban meghatározott szakközépiskolai és felsőfokú végzettség egyéni tanulással, az előírt vizsgák eredményes letételével is megszerzhető.”¹⁴ Ebben az időben alakul ki az a gyakorlat, hogy a levelező tagozatos képzés a nappali képzésnél általában egy évvel hosszabb ideig tart.

Az oktatásról szóló 1985. évi I. törvény szinte semmit sem ír a részidős képzésről, mindössze annyit, hogy „Az iskolai nevelés-oktatás nappali, esti vagy levelező tagozaton, illetőleg egyéb formákban folyhat.” (56. §).

A képzési időt illetően nem történik változás. Érdemes néhány gondolat erejéig idézni egy korabeli elemzés megállapításait, ami a részidős pedagógusképzésről szól, de megállapításai sok tekintetben mindegyik részidős képzésre igazak: „A munka melletti képzés rendszerén belül a pedagógusképzés különösen nagy nehézségekkel küzd. Közismert az az évtizedek óta fennálló, de évtizedek óta anakronisztikusnak is méltán tekinthető helyzet, amikor is – a többi tanulmányi ágtól eltérően – csak a pedagógusképzés területén azonos a nappali, az esti és a levelező képzés tanulmányi időtartama. E helyzet ma, amikor köznevelési rendszerünk intenzív fejlesztése, az oktatás-nevelés színvonalának emelése parancsoló szükségletté vált, tovább már nem tolerálható. Nem szükséges hosszabban bizonyíthatnunk, hogy mindaddig, amíg a munka melletti pedagógusképzés időtartama nem haladja meg a nappali képzés időtartamát, illuzórikus marad minden olyan jószándékú törekvés, amely a kialakult rendszeren belül jelentkező számos problémát meg akarja oldani, amely a munka melletti pedagógusképzés színvonalát az ugyancsak további fejlesztést igénylő nappali tagozati oktatás színvonalához kívánja felzárkóztatni.” (Náhlik, 1986, 304–305. o.) Majd később így folytatja: „Amikor a nappali és az esti, levelező képzés rendszerében szerzett diplomát jogilag, az elhelyezkedés szempontjából

is egyenértékűeknek nyilvánítjuk, lényegében nem teszünk mást, mint képmutató módon azt kívánjuk – magunkkal is – elhíttetni, hogy az általában gyengébb előképzettségű, tanulmányi munkáját oktatótevékenység mellett végző, igen gyakran – és kétségkívül ez a jellemző – anyagi és családfenntartási gondokkal küzdő hallgató a lényegesen kedvezőbb körülmények között tanuló nappali tagozatos hallgatóval azonos értékű képzettséget szerezhet. [...] A munka melletti 'képzés' helyett találóbbr lenne munka melletti diplomaszerezésről beszélnünk, hiszen – és itt elsősorban a levelező alapképzésről van szó – képzésről csak rendkívül korlátozott értelemben beszélhetünk.” (Náhlík, 1986, 324–325. o.)

A rendszerváltás után, napjainkig

A rendszerváltást követő időszak sem hoz sok újdonságot a felsőoktatási részdíjs képzések tekintetében. A felsőoktatásról szóló 1993. évi LXXX. törvény mindössze annyit tartalmaz a részdíjs képzésről, hogy „84. § (1) A felsőoktatási intézményekben alapképzés, szakirányú továbbképzés és doktori képzés folyhat nappali tagozaton, illetőleg más formában (pl. esti, levelező, távoktatás).” A törvény végrehajtásához kapcsolódóan egymás után jelennek meg az egyes szakok képesítési követelményrendszerei. A különböző szakok esetében a részdíjs képzések nagyjából négyfajta megközelítésben voltak szabályozva. Az egyik módszer, amikor a képzés hossza a tagozati formától függetlenül azonos (például a tanító és az óvodapedagógus szakokon)¹⁵, de hasonló a helyzet – a döntést intézményi hatáskörbe utalva – a közgazdasági és az egészségügyi szakoknál is.¹⁶ Azután néhány – nem különösebben sok – esetben a levelező képzés időtartama hosszabb, mint a nappali képzés.¹⁷ Egyes esetekben a jogszabály alapján nem világos, hogy mennyi is a képzési idő, mert a szöveg szerint: „esti és levelező tagozaton – az oktatás eltérő módszereire tekintettel – [...] a tanórák száma csökkenthető, de a követelmények egyébként nem térhetnek el a nappali tagozat követelményeitől.”¹⁸ És végül megjelennek a kredit elődjének tekinthető tanegységes szabályozások¹⁹ is, amelyek azután a mai szabályozáshoz hasonlóan – alacsonyabb kontakt- és magasabb egyéni tanulási órászámmal – teremtették meg a részdíjs képzések számára azt a lehetőséget, hogy időtartamuk ne legyen hosszabb, mint a nappali tagozatos képzéseké.²⁰ Azután a kreditrendszer bevezetése nyomán ez utóbbi szisztéma válik véglegessé, a 77/2002. (IV. 13.) Korm. rendelet (a felsőoktatási alapképzési szakok képesítési követelményeinek kreditrendszerű képzéshez illeszkedő kiegészítéséről) alapján „7. § Az alapképzési szakokon a megszerzendő kredittek összértéke – az eltérő képzési idők és tanórászámok ellenére – azonos a nappali, az esti, a levelező és a távoktatásos képzési formákban.”

A felsőoktatásról szóló 2005. évi CXXXIX. törvény is ezt a szellemet képviseli: „33. § (1) A felsőoktatásban a képzés megszervezhető teljes idejű képzésként, részdíjs képzésként, továbbá távoktatásként. A teljes idejű képzés félévenként legalább háromszáz tanórából áll. [...] (3) A részdíjs képzés lehet esti vagy levelező képzés munkarendje szerint szervezett képzés. A részdíjs képzés időtartama a teljes idejű képzés tanóráinak legalább harminc, legfeljebb ötven százaléka lehet.” A törvény végrehajtására kiadott 79/2006. (IV. 5.) Korm. rendelet pedig lényegében megegyezik a 2002-essel: „23. § (1) A kreditérték meghatározásakor az összes hallgatói tanulmányi munkaóra a tanórákat és az egyéni hallgatói tanulmányi munkaórákat is tartalmazza. (7) A teljes tanulmányi időre meghatározott átlagos egyéni hallgatói tanulmányi munkaóra nem haladhatja meg a tanórák számának teljes idejű képzésben a háromszorosát, részdíjs képzésben, esti képzési munkarendben a hétszeresét, levelező képzési munkarendben a tizenkétszeresét, távoktatásban a huszonötöszeresét.”

A nemzeti felsőoktatásról szóló 2011. évi CCIV. törvény is ugyanezt a megközelítést tartalmazza: „17. § (1) A felsőoktatásban a képzés megszervezhető teljes idejű képzésként, részidős képzésként, továbbá távoktatásként. A teljes idejű képzés félévenként legalább háromszáz tanórából áll. [...] (3) A részidős képzés lehet esti vagy levelező képzés munkarendje szerint szervezett képzés. A részidős képzés időtartama – kivéve a szakirányú továbbképzést – a teljes idejű képzés tanóráinak legalább harminc, legfeljebb ötven százaléka lehet. A szakirányú továbbképzés időtartama a teljes idejű képzés tanóráinak legalább húsz, legfeljebb ötven százaléka lehet.”

Végeredményben a 2000-es évek legelejétől (a kreditrendszer bevezetésétől) általánossá vált az, hogy a levelező képzés a nappali tagozatos képzéssel azonos időtartamú (persze az elvárt ütemű haladás mellett), miközben a kontakt óraszám annak töredéke. Tehát lényegében minden levelező képzés esetében ugyanaz a helyzet, mint amit Náhlik (1986) leírt a pedagógusképzésre a '80-as évek végén.

Arról van tehát szó, hogy a hazai, államszocialista gyökerű részidős képzések máig az extenzív oktatásfejlesztés időszakát idézik, s vitatható minőségű diplomákat adnak. Pedig a kreditrendszer bevezetése lehetővé tette volna, hogy valódi részképzés alakuljon ki, mint ahogyan az a színvonalas felsőoktatású fejlett országokban működik.

Azokban az országokban ahol csak egyfajta kredit van (nincs részidős kredit), a részidős képzés pedig annyit jelent, hogy a hallgató azért részidős, mert miután munka mellett tanul, a képzésben csak részidőben tud részt venni, kevesebb tárgyat és/vagy kevesebb órában tud teljesíteni, s így lassabban halad, és éppen annyit teljesít, mint a nappali tagozatos képzésben részt vevők, így általában hosszabb idő alatt végez, mint a nappali tagozatos. Persze ehhez általában a felsőoktatási intézmények igen rugalmas képzésszervezése társul, ami lehetővé teszi a hétvégi, valamint a nyári és téli szünetbeli oktatásokat is, amivel ez a lassabb haladás gyorsítható – de a gyorsítás nem azt jelenti, hogy kevesebb órát kell teljesíteni.²¹

A hazai oktatáspolitikai lényegében több, mint fél évszázada hallgatólagosan tudomásul veszi és eltűri a részidős képzések nyilvánvalóan alacsonyabb színvonalát.

Befejezésül

A felsőoktatási felnőttképzés alapvetően két nagy csoportra osztható. Az egyik csoport az első diplomaszerezésre irányuló képzések, a másik a diplomával már rendelkezők át- és továbbképzése. A 2000-es évek legelején hazánkban ez nagyjából 2/3–1/3 arányt képviselt az elsőévesek száma alapján.

Az első diploma megszerzésére irányuló képzések céljaként alapvetően a társadalmi mobilitást, a fiatalok hátrányok kiegyenlítését szokták hangsúlyozni, a diplomások át- és továbbképzése kapcsán pedig a társadalmi, gazdasági, technológiai fejlődés nyomán szükséges képzési fejlesztés és korrekcióigényt. Ugyanakkor egyik esetben sem indokolható a képzéseknek a nappali tagozatos képzésektől elmaradó tényleges követelményrendszerre. A részidős képzésnek a meglévő tapasztalatokra való építkezése az első diplomaszerezésnél egyáltalán nem, és a második, a diplomások csoportjánál is csak rendkívül korlátozottan indokolhatja a nappali tagozatnál kevesebb óraszámot, a „könnyített kreditet”.

Lényegében a mai napig álkreditek alapján áldiplomákat adnak a hazai felsőoktatásban a részidős képzésben. A mai napig igaz az, amit a hazai felsőoktatás rendszerváltás

utáni időszakának elemzése nyomán megfogalmaztunk Timár Jánossal: „a magyar diplomások [...] minőségi problémáiban valószínűleg jelentős szerepet játszik a hazai felsőoktatásban a részidős képzés mindig magas aránya.” (Polónyi és Timár, 2006)

Jegyzetek

(1) A szöveg forgó szakaszt a 2003. évi CVI. törvény törölte el.

(2) Az új, a nemzeti felsőoktatásról szóló 2011. évi CCIV. törvény szerint (mint a korábbi szerint is) a felsőoktatás „alanyi jogon” folytathat felnőttképzést, illetve képzéseik alanyi jogon felnőttképzési programok (is): 3. § (4): „A felsőoktatási intézmények az alapító okiratukban foglaltak alapján – a felnőttképzésről szóló törvényben meghatározott intézményi, valamint a képzési programjukban szereplő képzések esetében program akkreditáció nélkül – vehetnek részt a felnőttképzésben. A felsőoktatási intézmények, valamint a képzési programjukban szereplő képzések – a felnőttképzési törvényben meghatározott bejelentési eljárást követően – akkreditált intézménynek, valamint akkreditált programnak minősülnek.”

(3) Az adatok forrása: adott évi Oktatás-statisztikai évkönyvek *Részletes adatok* fejezete.

(4) Az adatok forrása: adott évi Oktatás-statisztikai évkönyvek *Részletes adatok* fejezete.

(5) 128/1951. (VI. 17.) MT rendelet a levelező oktatásnak az egyetemeken és főiskolákon való bevezetése tárgyában.

(6) A 256/1950. (X. 21.) MT rendelet (az Agrártudományi Egyetemen és a Mezőgazdasági Akadémián egyéni oktatás bevezetéséről) kiterjeszti a dolgozó parasztságra is a levelező oktatást: „1. § (1) Az Agrártudományi Egyetemen [...] és a Mezőgazdasági Akadémián [...] be kell vezetni az egyéni (levelező) oktatás rendszerét. 2. § Az egyéni oktatás célja, hogy a mezőgazdaság termelési, oktatási, igazgatási és egyéb feladatait ellátó dolgozók, elsősorban munkás és dolgozó paraszt káderek részére – a termelő munka folyamatos elvégzése mellett – felsőfokú mezőgazdasági szakképzettséget és ennek megfelelő képzést nyújtson”.

(7) A jogszabály az előképzettség hiánya esetén kiegészítő előképzést ír elő: „5. § (1) Azoknak a hallgatóknak a részére, akik az egyetemi tanulmányaik megkezdéséhez szükséges előképzettséggel rendelkeznek ugyan, de az kiegészítésre szorul, 2 hónapos időtartammal előkészítő tanfolyamot kell szervezni. (2) A Műszaki Egyetemen és a Közgazdaságtudományi Egyetemen mellett az előképzettséggel nem rendelkező hallgatók részére 1 éves időtartammal tananyagában a szakértetségis tanfolyamhoz hasonló jellegű előkészítő tanfolyamot kell szervezni. (3) Mind a két-hónapos, mind az egyéves előkészítő tanfolyamokat levelező formában kell felállítani.”

(8) A 1058/1953. (IX. 30.) MT határozatból (a Gödöllői Mezőgazdasági Akadémia megszüntetése) az is kiderül, hogy a képzés 2 éves volt. („A levelező tagozat 2 éves tanulmányi idővel az Agrártudományi Egyetem irányítása alatt működik tovább.”) Viszont a mezőgazdasági technikumokban, mint a 18096/1951. (X. 4.) FM rendelet (a mezőgazdasági technikumokon a levelező oktatás bevezetéséről) alapján – amely a levelező képzést már távoktatásnak is nevezi – tudni lehet: „2. § (1) A levelező oktatásban résztvevő tanulók tanulmányi ideje négy év.” Igaz, hogy mint a 174/1951. (IX. 22.) MT rendelet (a mezőgazdasági technikumokon a levelező oktatás bevezetéséről) meghatározza: „3. § A levelező tanulásra való felvétel jelentkezés alapján és felvételi vizsga eredményétől függően történik. A felvételhez iskolai előképzettség nem szükséges.”

(9) 1954. évi 20. törvényerejű rendelet Mezőgazdasági Gépészmérnöki Főiskola létesítéséről: „4. § (1) A Főiskolán az oktatás nappali és levelező tagozaton történik. (2) A tanulmányi idő a Főiskola nappali tagozatán négy és fél év, levelező tagozatán pedig öt és fél év.”

(10) 1961. évi III. törvény (a Magyar Népköztársaság oktatási rendszeréről).

(11) 35/1962. (IX. 16.) Korm. rendelet a felsőoktatási intézmények egyes kérdéseiről.

(12) Hozzá kell tenni, hogy az '50-es évek közepén is volt némi változás. Például az 1028/1952. (VIII. 27.) (a dolgozók továbbtanulásának egyes kérdéseiről szóló) MT határozat szerint „5. Az egyetemek és főiskolák délelőtti, esti vagy levelező tagozatainak első évfolyamára az 1954/55. tanévtől kezdődően csak azok vehetők fel, illetőleg bocsáthatók felvételi vizsgára, akik érettségivel (szakérettségivel) vagy középfokú iskolai végzettséget igazoló egyéb oklevéllel rendelkeznek. Az egyetem (főiskola) felett felügyeletet gyakorló miniszter a felvehető hallgatók létszámának 3%-a erejéig a termelőmunkában kitűnt, de az előző bekezdésben említett képesítéssel nem rendelkező dolgozók felvételi vizsgára bocsátását is engedélyezheti.”

(13) Az 1973. évi 24. törvényerejű rendelet (a Magyar Népköztársaság oktatási rendszerének továbbfejlesztéséről).

(14) Érdemes említést tenni a korszak munkás káderpolitikájának felsőoktatási eleméről, a szakmunkások felsőoktatási továbbtanulásának elősegítéséről. Az 1065/1974. (XII. 31.) MT határozat a szakmunkás képzésű fizikai dolgozók felsőfokú tanulmányairól szóló rendelkezése szerint „1. Biztosítani kell, hogy

a példamutató magatartást tanúsító fiatal, szakmunkás képesítésű fizikai dolgozók, az e célra szervezett előkészítő tanfolyam sikeres elvégzése alapján felsőoktatási intézmény nappali tagozatán olyan esetben is továbbtanulhassanak, ha középiskolai érettségi vizsgát nem tettek. A fiatal szakmunkások felsőfokú továbbtanulásának rendszerét elsősorban azokon a területeken kell továbbfejleszteni, ahol a végzettség megszerzése után a dolgozót a vállalat (szövetkezet) tovább foglalkoztatja; az olyan jellegű képzésnél, ahol erre nincs lehetőség, a továbbfejlesztés fokozatosan történjen a végzettség utáni megfelelő foglalkoztatás biztosítékainak megteremtése mellett.”

Az 1978-as módosítás már nem csak nappali tagozatos képzésről ír, hanem esti, levelező tagozatosról is. A 1026/1978. (VIII. 29.) MT határozat (a szakmunkás képesítésű fizikai dolgozók felsőfokú tanulmányairól szóló 1065/1974. (XII. 31.) MT határozat módosításáról) szerint „1. Biztosítani kell, hogy a példamutató magatartást tanúsító fiatal, szakmunkás képesítésű, fizikai foglalkozású dolgozók (a továbbiakban: szakmunkások) – az e célra szervezett előkészítő tanfolyam elvégzése és sikeres felvételi vizsga alapján – felsőoktatási intézmény nappali, esti és levelező tagozatán tovább tanulhassak. A fiatal szakmunkások felsőfokú továbbtanulását elsősorban azokon a területeken és akkor kell ilyen módon támogatni, ha a végzettség megszerzése után a dolgozót a vállalat (szövetkezet) a képzettségének megfelelő munkakörben tovább foglalkoztatja.”

Ezt majd csak 1990-ben helyezik hatályon kívül (a 96/1990. (V. 23.) MT rendelettel).

(15) 158/1994. (XI. 17.) Korm. rendelet (a tanító, a konduktor-tanító és az óvodapedagógus alapképzésben a képesítési követelményekről) „3. § A képzési idő a) a tanító szakokon és a konduktor-tanító szakokon: nappali, esti, illetve levelező tagozaton, továbbá távoktatás formájában: 4 év; b) az óvodapedagógus szakokon: nappali, esti, illetve levelező tagozaton, továbbá távoktatás formájában: 3 év.”

(16) 4/1996. (I. 18.) Korm. rendelet (a közgazdasági felsőoktatás alapképzési szakjainak képesítési követelményeiről): „3. A képzési idő [...] Esti és levelező tagozaton a képzési időt a felsőoktatási intézmény határozza meg oly módon, hogy a képzési idő nem lehet kevesebb a nappali tagozaton megállapított képzési időnél.”

Ugyanez a szöveg szerepel a 36/1996. (III. 5.) Korm. rendelet az egészségügyi felsőoktatás alapképzési szakjainak képesítési követelményeiről szóló szabályozásban is.

(17) Ilyen például az FM által 1992-ben alapított vadgazda üzemmérnök szak, ami nappali tagozaton 6 félév, levelező tagozaton 8 félév, és bölcsész és társadalomtudományi kiegészítő alapképzés, ahol a képzés ideje nappali tagozatos képzésben 2-4 félév, esti és levelező tagozatos képzésben 4-6 félév (129/2001. [VII. 13.] Korm. rendelet).

(18) Ilyen a jogász és az államigazgatási szak követelményrendszere (53/2000. (IV. 13.), illetve 54/2000. (IV. 13.) Korm. rendelet)

(19) Például a természettudományi szakok esetében.

(20) 90/1998. (V. 8.) Korm. rendelet (a felsőoktatási tanulmányi pontrendszer [kreditrendszer] bevezetéséről és az intézményi tanulmányi pontrendszerek egységes nyilvántartásáról): „7. § (2) A tanulmányi pontok megszerzéséhez szükségesként meghatározott egyéni hallgatói tanulmányi munkaóra aránya nem haladhatja meg a tanórák számának nappali tagozaton a háromszorosát, esti tagozaton a négyszeresét, levelező tagozaton a hatszorosát, távoktatásban a tízszeresét. A tanórák és az egyéni hallgatói tanulmányi munkaórák arányát annak szem előtt tartásával kell meghatározni, hogy a hallgatók összerhelése a törvényes munkaidő mindenkor mértékéhez igazodjon.”

(21) A távoktatás persze hozott ebben némi eróziót, azonban a távoktatásban szerzett diplomákról mindenki tudja, hogy távoktatásban szerzett diplomák.

(Irodalomjegyzék)

Náhlík Zoltán (1986): A munka melletti pedagógusképzés kérdéséhez. In: Völgyesy Pál (szerk.): *Felsőoktatás-kutatások 1981–1985*. Oktatókutató Intézet, Budapest.

Polónyi István és Timár János (2006): Ábránd és valóság. *Educatio*, 4. sz.

Veres Pál (é. n.): A felnőttképzés helye és fejlesztése a felnőttoktatásban. 2012. 03. 01-i megtekintés, <http://abk.szie.hu/files/docs/andragogia/veres-pal.pdf>

Vörös László (1987): Vitairat az 1970-es 1980-as évek felsőoktatásáról. Oktatókutató Intézet, Budapest.